



**Пашковська Анастасія Володимирівна,**  
студентка IV курсу першого (бакалаврського)  
рівня вищої освіти (групи УМЛ6-1-22-4.0д.)  
спеціальності 035 Філологія  
Факультету української філології,  
культури і мистецтва  
Київського столичного університету  
імені Бориса Грінченка.

#### Науковий керівник:

**С. В. Жигун,** доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

## ЕВОЛЮЦІЯ ІДЕЙНО-ТЕМАТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ В ЖІНОЧІЙ КОМБАТАНТСЬКІЙ ПРОЗІ (НА МАТЕРІАЛАХ ТВОРІВ Л. ФОЇ ТА Л. ІЛЬКІВ)

У статті продемонстровано зміни, які відбулися у зображенні війни та людини в жіночій комбатантській прозі на матеріалі творів Людмили Фої та Лідії Ільків. Проаналізовано, як авторки розкривають феномен людини в граничній ситуації. Показано спільні й відмінні риси художнього бачення двох авторок: у Фої домінує мотив фізичної жертви й національно-повстанська етика, у Ільків — духовно-психологічні переживання війни у сучасному контексті.

**Ключові слова:** антропологія війни, жіноча комбатантська проза, Людмила Фоя, Лідія Ільків, війна, проза.

**Постановка проблеми.** Однією з тенденцій сучасного літературознавства є зростання інтересу до антропологічного виміру війни як простору трансформації людської особистості. Війна перестала бути лише суспільно-історичним явищем і постає як ситуація граничного досвіду, що випробовує людську сутність на міцність. На перетині літературознавства, психології, філософії та культурології формується дослідницька парадигма, яка розглядає війну як середовище самопізнання й морального випробування (Рябченко, 2019: 63). Жіноча комбатантська проза – особливий сектор цього дискурсу: вона відкриває жіноче світовідчуття як специфічну оптику осмислення воєнного досвіду і тим самим збагачує антропологічну картину війни.

**Метою цієї статті є** висвітлення жіночого досвіду війни в жіночій комбатантській прозі на матеріалі творів про Другу світову та сучасну війни Людмили Фої та Лідії Ільків.

**Виклад основного матеріалу.** Питання жіночого воєнного дискурсу розглядали як українські, так і зарубіжні дослідники, наголошуючи на довготривалому замовчуванні жіночого голосу в історії визвольного руху, хоча реальна участь жінок у підпільно-повстанських формаціях була значною (В'ятрович та ін., 2007; Ішук, 2009). Люсі Ноакс вказує: попри те, що «історично жінки завжди виконували різноманітні ролі у час війни, жінка-воїн завжди залишалася маргінальною постаттю як у війську, яке вело війни, так і в нашій пам'яті про оті війни» (Noakes, 2006). Дослідження Лесі Онишко вказують на етичну чутливість жіночого письма, що відрізняє його від нормативних героїчних наративів (Онишко, 2006). Ці праці створюють контекст для аналізу прози Людмили Фої та Лідії Ільків.

Жіноча комбатантська проза пропонує нові образи жіночої суб'єктності – від героїчної борчині до вразливої, але сильної особистості, яка переживає втрату, шукає сенси, формує нову ідентичність. Людмила Фоя (1923–1950) – авторка, чия проза зберігає документальність повстанського досвіду й одночасно виявляє філософську глибину. В її творах («Криваві рожі», «Тетяна», «Повстанча торба») війна постає не лише як поле бою, а як морально-етичне випробування особистості. Її герої жертвують собою заради перемоги ідеї національної держави, сприймаючи свою смерть як виконання своєї місії. У «Повстанчій торбі» образ малого пастушка демонструє, як смерть героя перетворюється на символ боротьби, мужності та відданості своїй справі. У творах Людмили Фої героїчні смерті подаються як висвітлення моральної перемоги над страхом, поневоленням та боротьбою за свободу. Війна в оповіданнях Людмили Фої

зображується не як остаточна мета, а як вимушений шлях до справедливості, де страждання набуває сенсу, бо слугує вищій меті: «Гинем ми за Україну, за волю народу» (Фоя, 2009: 82).

Героїні Фої носійки національної ідеї, активні діячки та самостійні постаті у визвольному русі. Їх зображено як рівноправних учасниць в національно-визвольній боротьбі. Авторка відстоює жіночий досвід війни не як пасивне терпіння, а як активне, відповідальне переживання історії через жертвність, свідомий вибір і творче слово.

Лідія Ільків репрезентує сучасну жіночу прозу, у якій війна осмислюється крізь призму щоденного виживання й внутрішнього монологу. Її героїні – медики, волонтерки, дружини військових – відтворюють війну як простір морального вибору і духовної праці. Головна героїня фронтового оповідання «Від люті до літа» – вчителька, що стає символом громадянської зрілості і відповідальності. Оповідання умовно поділено на дві частини: перша у форматі щоденника самої Лідії Ільків, друга – про історію Лариси, яка вступила до лав ЗСУ після повномасштабного вторгнення.

Війна в оповіданні розгортається також як духовна боротьба між добром і злом. Християнські алюзії пронизують текст, зокрема, і смерть у творі трактується не як кульмінація героїчного чину, а як християнська жертвність заради ближнього: «А як доведеться вмерти – то не страшно. Як по-людськи... Як Христос» (Ільків, 2024: 20). Так війна постає боротьбою за моральну правду та духовну гідність.

**Висновки і перспективи досліджень.** Порівняння творчості Людмили Фої та Лідії Ільків дозволяє побачити як спільні, так і відмінні риси у представленні жіночого досвіду війни. У художньому плані Ільків зосереджується на психологічних наслідках травми, ідентичності та на віднаходженні смислів у повсякденних актах турботи.

Обидві авторки пишуть із позиції учасниці подій, наголошують на важливості жіночої суб'єктності, пам'яті, солідарності, переосмислюють образ ворога і товариша, смерть і релігію як складові військового досвіду. Водночас у Людмили Фої, яка описує період Другої світової війни та національно-визвольної боротьби, акцент робиться на колективізмі, ідеологічній мотивації, смертності, ідеалізованому образі побратимства. Для Лідії Ільків, яка фіксує сучасний досвід російсько-української війни, характерним є індивідуалізований підхід, увага до психологічної травми, особистісної релігійності, багатогранності жіночих ролей –

від учительки до волонтерки й солдатки. Ці відмінності пояснюються історичним контекстом, суспільними очікуваннями, особистим досвідом автора, а також еволюцією літературної традиції та феміністичних ідей.

Спільним є трактування війни як такої, що змушує жінок долати традиційні обмеження, брати на себе відповідальність, приймати складні рішення, а також дбати про підтримку, взаємодопомогу, збереження людяності в екстремальних умовах.

Жіноча комбатантська проза – це не лише літературний феномен, а й важливий соціокультурний чинник, що впливає на переосмислення історії, формування нової колективної ідентичності, руйнування гендерних стереотипів. Війна в цих текстах постає не лише як трагедія, а й як простір для самовизначення, боротьби за гідність, права, пам'ять, а жіночий досвід стає невід'ємною складовою національної історії та культури.

Антропологічний підхід до жіночої комбатантської прози дає можливість бачити людину в центрі морального й ідейного виміру війни. Аналіз творів Людмили Фої й Лідії Ільків демонструють суттєві зміни у зображенні жіночого досвіду: зсув від повстанської самопожертви до сучасної духовно-психологічної стійкості. Однак, як і в середині ХХ ст., так і тепер, авторки прагнуть зафіксувати і осмислити роль жінки у війні, її досвід і переживання.

### Список використаних джерел

- В'ятрович В., Забілий Р., Дерев'яний І., Содоль П. Українська Повстанська Армія. Історія нескорених / Відп. ред. та упоряд. В. В'ятрович. 3-тє вид. Львів: Центр досліджень визвольного руху, 2011. 352 с., іл.
- Іванченко В. Квітка у червоному пеклі: Життєвий шлях Людмили Фої. Торонто–Львів: Літопис УПА (Літопис Української Повстанської Армії. Серія «Події і люди»; кн. 8), 2009. 128 с.
- Ільків Л. Від люті до літа: фронтове оповідання. Київ: Лира-К, 2024. 112 с.
- Онишко Л. Роль жінки в українському національно-визвольному русі середини ХХ ст. *Український визвольний рух*. Львів, 2006. 36. 8. С. 30–38.
- Рябченко М. Комбатантська українська проза в сучасній літературі: жанрові та художні особливості. *Слово і Час*. 2019. № 6. С. 62–73.
- Фоя Л. Тетяна. Іванченко В. Квітка у червоному пеклі: Життєвий шлях Людмили Фої. Торонто–Львів: Літопис УПА, 2009. С. 78–83.
- Noakes L. Women in the British Army: War and the Gentle Sex, 1907–1948. Lucy Noakes. New York: Routledge, 2006. 224 p.

### References

- Foia L. Tetiana. Ivanchenko V. Kvitka u chervonomu pekli: Zhyttyevyi shliakh Liudmyly Foi. Toronto–Lviv: Litopys UPA, 2009. S. 78–83.
- Ilkiv L. Vid lyuti do lita: frontove opovidannia. Kyiv: Lira-K, 2024. 112 s.

- Ivanchenko V. Kvitka u chervonomu pekli: Zhyttievyi shliakh Liudmyly Foi. Toronto–Lviv: Litopys UPA (Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii. Seriya «Podii i liudy»; kn. 8), 2009. 128 s.
- Noakes L. Women in the British Army: War and the Gentle Sex, 1907–1948. Lucy Noakes. New York: Routledge, 2006. 224 p.
- Onyshko L. Rol zhinky v ukrainskomu natsionalno-vyzvolnomu rusi seredyny KhKh st. Ukrainskyi vyzvolnyi rukh. Lviv, 2006. Zb. 8. S. 30–38.
- Riabchenko M. Kombatantska ukrainska proza v suchasni literaturi: zhanrovi ta khudozhni osoblyvosti. Slovo i Chas. 2019. № 6. S. 62–73.
- Viatrovych V., Zabilyi R., Derevianyi I., Sodal P. Ukrainska Povstanska Armii. Istoriia neskorenykh / Vidp. red. ta uporiad. V. Viatrovych. 3-tie vyd. Lviv: Tsentr doslidzhen vyzvolnoho rukhu, 2011. 352 s., il.

## THE EVOLUTION OF IDEOLOGICAL AND THEMATIC COMPLEXES IN FEMALE COMBATANT PROSE (BASED ON THE WORKS OF L. FOI AND L. ILKIV)

**Anastasia Pashkovska**, fourth-year student (bachelor's degree) majoring in «Philology» at the Faculty of Ukrainian Philology, Culture, and Arts of the Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

The article demonstrates the changes that have taken place in the depiction of war and humanity in women's combat prose based on the works of Lyudmila Foa and Lydia Ilkiv. It analyzes how the authors reveal the phenomenon of humanity in extreme situations. It shows the common and distinctive features of the artistic vision of the two authors: in Foa's work, the motif of physical sacrifice and national-insurgent ethics dominates, while in Ilkiv's work, the spiritual and psychological experiences of war in a modern context dominate.

**Keywords:** anthropology of war, female combatant prose, Lyudmila Foya, Lydia Ilkiv, war, prose.